

ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดทำข้อตกลงการค้าเสรี

นางสาว สุภาพร รุ่งเรือง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-14-2226-1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ECONOMIC DETERMINANTS OF SUCCESS OF FREE TRADE AGREEMENTS
FORMATION

Miss Supaporn Rungruang

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics Program in Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

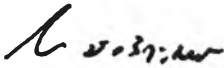
Academic Year 2005

ISBN 974-14-2226-1

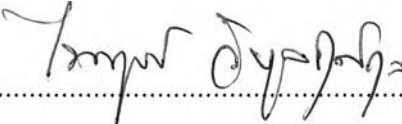
481661

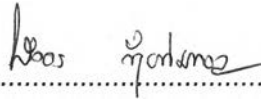
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดทำข้อตกลง
การค้าเสรี
โดย นางสาว สุภาพร รุ่งเรือง
สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร ทับทิมทอง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

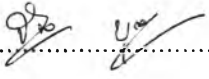

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.โสทธิธร มัลลิกะมาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ วิชาญชุติกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร ทับทิมทอง)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สมประวิณ มั่นประเสริฐ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.จันทร์ทิพย์ บุญประกายแก้ว)

สุภาพร รุ่งเรือง : ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดทำข้อตกลงการค้าเสรี. (ECONOMIC DETERMINANTS OF SUCCESS OF FREE TRADE AGREEMENTS FORMATION) อ.ที่ปรึกษา : ผศ. ดร.บังอร ทับทิมทอง, 135 หน้า.
ISBN 974-14-2226-1.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อโอกาสในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศต่างๆ เพื่อประเมินว่าประเทศที่มีโอกาสสูงในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีร่วมกัน เป็นประเทศที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจอย่างไร หลังจากนั้นจะทำการประเมินความสอดคล้องว่าคุณประเทศที่มีโอกาสสูงในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี เป็นคู่ประเทศที่สอดคล้องกับเงื่อนไขของแนวโน้มที่ก่อให้เกิดการสร้างปริมาณการค้ามากกว่าการเบี่ยงเบนทางการค้าหรือไม่ เพื่อเป็นการสนับสนุนว่าคุณประเทศที่มีโอกาสสูงในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี จะเป็นคู่ประเทศที่ได้รับผลประโยชน์ค่อนข้างมากจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ การศึกษายังครอบคลุมถึงการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของไทยกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญ เพื่อประเมินยุทธศาสตร์และผลกระทบจากการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีของไทย

ภาพรวมของการศึกษาทั้งหมดในครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อโอกาสในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของประเทศตัวอย่าง ได้แก่ ระยะเวลาระหว่างประเทศคู่ค้า ขนาดเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ความใกล้เคียงกันของรายได้ต่อหัวของทั้งสองประเทศ ความแตกต่างของความอุดมสมบูรณ์ในปัจจุบันการผลิต และสัดส่วนของมูลค่าการค้าที่ทั้งสองประเทศมีต่อกัน นอกจากนี้ ผลการประมาณค่าโอกาสในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของคุณประเทศต่างๆ จากแบบจำลองทางเศรษฐมิติ พบว่าคุณประเทศที่มีโอกาสสูงในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีร่วมกัน ส่วนใหญ่เป็นคู่ประเทศที่มีลักษณะสอดคล้องกับเงื่อนไขที่จะทำให้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่จะเกิดประโยชน์

ในกรณีของประเทศไทย พบว่า ไทยมีโอกาสสูงในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับประเทศที่มีระยะเวลาใกล้เคียงกันหรืออยู่ในภูมิภาคเดียวกัน มีระดับรายได้ต่อหัวไม่แตกต่างกันมาก หรือเป็นประเทศที่มีตลาดขนาดใหญ่ เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลี อินเดีย เป็นต้น และจากการศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับประเทศดังกล่าว ให้ผลการศึกษาว่าจะทำให้สวัสดิการโดยรวมของไทยและประเทศคู่ค้าเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะยาว ซึ่งผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีของไทย

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์
ปีการศึกษา 2548

ลายมือชื่อนิสิต สุภัทพร รุ่งเรือง
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา บังอร ทับทิมทอง

4785592029 : MAJOR ECONOMICS

KEY WORD: ECONOMIC DETERMINANTS / FREE TRADE AGREEMENTS

SUPAPORN RUNGRUANG : ECONOMIC DETERMINANTS OF SUCCESS OF FREE TRADE AGREEMENTS FORMATION. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. BANGORN TUBTIMTONG , Ph.D., 135 pp. ISBN 974-14-2226-1.

The purpose of this thesis is to analyze the economic factors that effect the opportunity in establishing FTA and what kinds of economic characteristics can lead to the forming of FTA. The coincidences between characteristic of the high FTA forming opportunity pair countries and the conditions which FTA tend to have the trade creation rather than trade diversion for proving that the high FTA forming probability countries obtain the welfare improving after the economic integration are also estimated. Additionally, the FTA of Thailand and major trading partners is also studied to evaluate the consistency between Thailand's FTA strategy and estimated result from model. Finally, the predicted aftermaths of establishing FTA between Thailand and all trading countries are also analyzed in this thesis.

The analytical result indicates that the key economic factors influencing the probability in forming FTA between trading partner countries are distance between countries, economic size of trading partners, similarity in term of GDP per capita between countries, different level of endowments between trading partners and trading volume between countries. Additionally, the estimating results in forming FTA between trading countries from economical model demonstrate that most countries having high opportunity to form the FTA are the pair countries which tend to have trade creation rather than trade diversion. We can also conclude that after forming FTA countries tend to obtain increasing welfare.

In the case of Thailand, the result shows that Thailand has high probability to form FTA with adjacent countries, countries that have only slightly difference in GDP per capita with Thailand or large economical sizing countries such as China, Japan, Korea and India. It also can be seen from this research that Thailand and trading partners seem to have welfare improving although the benefit is unequal in the short run, but both countries will acquire equally high benefit in the long run. This result is also consistent with Thai FTA strategy.

Field of study ECONOMICS Student's signature *Supaporn Rungruang*
 Academic year 2005 Advisor's signature *Bangorn Tubtimg*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือและความดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บังอร ทับทิมทอง อาจารย์ที่ปรึกษา ที่คอยช่วยชี้แนะ ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ รวมทั้งการเสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ของ รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ วิบูลชุตติกุล และการให้เกียรติร่วมเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ของ อาจารย์ ดร. สมประวิณ มั่นประเสริฐ และอาจารย์ ดร. จันทรทิพย์ บุญประกายแก้ว ผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์ทั้ง 4 ท่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้การสนับสนุนในด้านข้อมูล และข้อคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นอกจากนี้ ขอขอบคุณเพื่อนๆ ที่คอยให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจมาโดยตลอด โดยเฉพาะบีและแอน ที่คอยไปเป็นเพื่อนเวลาไปหาข้อมูลตามสถานที่ต่างๆ เป็นกำลังใจให้เสมอเวลาที่ท้อแท้และหมดกำลังใจ และคอยช่วยกระตุ้นให้รีบทำวิทยานิพนธ์จนเสร็จทันเวลา

ผู้เขียนขอขอบพระคุณบิดา มารดา และน้องอ้น ที่คอยให้ความรัก ความห่วงใย และเป็นกำลังใจสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยเฉพาะมารดาที่คอยถามไถ่อย่างสม่ำเสมอและคอยดูแลเรื่องอาหารการกินให้เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้ผู้เขียนได้มีวันนี้ วันที่วิทยานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยดี

คุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนขอมอบแด่บุคคลสำคัญทุกท่านที่เกี่ยวข้อง ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะบิดา มารดา และอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้เขียน หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	5
ขอบเขตของการศึกษา.....	5
สมมติฐานของการศึกษา.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	7
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ.....	8
Natural Trading Partners Hypothesis.....	13
Gravity Model of Trade.....	16
Heckscher-Ohlin Model.....	18
Linder Hypothesis.....	21
วรรณกรรมปริทัศน์.....	23
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและ Natural Trading Partners Hypothesis.....	23
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ Heckscher-Ohlin Model และ Linder Hypothesis.....	25
งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ โอกาสในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี.....	29

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการศึกษา.....	30
ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล.....	31
ข้อมูลระยะทางระหว่างประเทศคู่ค้า.....	31
ข้อมูล GDP และ GDP per capita ของแต่ละประเทศ.....	31
ข้อมูลของ capital-labor ratio ของแต่ละประเทศ.....	32
ข้อมูลมูลค่าการค้าระหว่างประเทศคู่ค้า.....	32
ข้อมูลอัตราภาษีของแต่ละประเทศ.....	33
ขั้นตอนการทดสอบสมมติฐานของปัจจัยทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่อ การกำหนด โอกาสในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี.....	33
รูปแบบสมการที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน.....	33
สมมติฐานที่ใช้ในการทดสอบปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการจัดตั้ง เขตการค้าเสรี.....	35
การเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	38
ขั้นตอนการศึกษาเงื่อนไขตามแนวคิดของ Michael Michaely ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้ การจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดการสร้างปริมาณการค้า มากกว่าการเบี่ยงเบนทางการค้า.....	39
ขั้นตอนการประเมินผลกระทบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของประเทศไทย กับประเทศคู่ค้าที่สำคัญ.....	39
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	49
ผลการศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจจากแบบจำลองทางเศรษฐมิติ.....	49
ผลการทดสอบสมมติฐานของปัจจัยทางเศรษฐกิจ.....	49
การประมาณค่าของโอกาสในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี.....	59
การสรุปผลของการศึกษาจากแบบจำลองทางเศรษฐมิติ.....	62
ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโอกาสในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับเงื่อนไข ตามแนวคิดของ Michael Michaely.....	63

	หน้า
บทที่ 5 กรณีศึกษาของประเทศไทยในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี.....	79
ภาพรวมยุทธศาสตร์การค้าเสรีของไทย.....	79
ผลการศึกษาจากแบบจำลองทางเศรษฐมิติ.....	81
ผลการประเมินตามเงื่อนไขที่ทำให้การจัดตั้งเขตการค้าเสรีมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิด	
การสร้างปริมาณการค้ามากกว่าการเบี่ยงเบนทางการค้าตามแนวคิดของ Michaely.....	83
การประเมินผลกระทบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของประเทศไทยกับประเทศคู่ค้า	
ที่สำคัญ โดยใช้แบบจำลอง GTAP.....	85
สรุปผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาของประเทศไทยในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี.....	105
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	108
สรุปผลการศึกษา.....	108
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	111
ข้อจำกัดของการศึกษา.....	112
ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป.....	113
รายการอ้างอิง.....	114
ภาคผนวก.....	117
ภาคผนวก ก.....	118
ภาคผนวก ข.....	131
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	135

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1.1 ความตกลงการค้าเสรีที่รายงานต่อองค์การการค้าโลก.....	2
ตารางที่ 4.1 ผลการศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจจากแบบจำลองทางเศรษฐกิจ.....	51
ตารางที่ 4.2 ผลการประมาณค่าโอกาสในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของกลุ่มประเทศตัวอย่าง.....	60
ตารางที่ 4.3 อัตรากำไรก่อนการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของแต่ละคู่ประเทศ.....	65
ตารางที่ 4.4 สัดส่วนการส่งออก การนำเข้า และมูลค่าการค้ารวมที่แต่ละประเทศมีต่อกัน.....	69
ตารางที่ 4.5 GDP, GDP per capita และ Shares of world income ของแต่ละประเทศ.....	71
ตารางที่ 4.6 มูลค่าการส่งออกและการนำเข้าของแต่ละประเทศในตลาดโลก.....	72
ตารางที่ 4.7 รายได้ต่อหัวและโครงสร้างการผลิตสินค้าของแต่ละประเทศ.....	75
ตารางที่ 4.8 โครงสร้างการส่งออกของแต่ละประเทศ.....	77
ตารางที่ 5.1 ความตกลงการค้าเสรีที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย.....	81
ตารางที่ 5.2 โอกาสในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของไทยกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญ.....	82
ตารางที่ 5.3 ภาพรวมการค้าและผลกระทบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ผลกระทบต่อไทย).....	86
ตารางที่ 5.4 ภาพรวมการค้าและผลกระทบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ญี่ปุ่น (ผลกระทบต่อไทย).....	89
ตารางที่ 5.5 ภาพรวมการค้าและผลกระทบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-เกาหลี (ผลกระทบต่อไทย).....	92
ตารางที่ 5.6 ภาพรวมการค้าและผลกระทบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย.....	94
ตารางที่ 5.7 ภาพรวมการค้าและผลกระทบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย.....	97
ตารางที่ 5.8 ภาพรวมการค้าและผลกระทบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ.....	100
ตารางที่ 5.9 ภาพรวมการค้าและผลกระทบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์.....	103
ตารางที่ 5.10 การเปรียบเทียบสวัสดิการสังคมจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ.....	105

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
รูปที่ 2.1 แสดงการสร้างปริมาณการค้า และการเบี่ยงเบนทางการค้า.....	9
รูปที่ 2.2 แสดงผลประโยชน์สุทธิภายใต้การเบี่ยงเบนทางการค้า.....	11
รูปที่ 2.3 แสดงตัวอย่างของผลกระทบทางบวกจากการรวมกลุ่มกับประเทศที่มีระยะทางไกล.....	16
รูปที่ 2.4 แสดงเงื่อนไข Heckscher-Ohlin Model ตามค่านิยมทางด้านราคาปัจจัยการผลิต.....	19
รูปที่ 2.5 แสดงเงื่อนไข Heckscher-Ohlin Model ตามค่านิยมทางด้านกายภาพ.....	20
รูปที่ 2.6 แสดงเงื่อนไข Heckscher-Ohlin Model กรณีมี demand bias.....	21
รูปที่ 3.1 แสดงลำดับขั้นตอนการศึกษา.....	30
รูปที่ 3.2 แสดงระบบเศรษฐกิจหลายประเทศแบบเปิด (Multi Country Open Economy).....	42
รูปที่ 3.3 แสดงโครงสร้างการผลิตในแบบจำลอง GTAP.....	46
รูปที่ 3.4 แสดงโครงสร้างอุปสงค์ของครัวเรือนในแบบจำลอง GTAP.....	47
รูปที่ 5.1 ความตกลงการค้าเสรีที่ไทยมีส่วนร่วม.....	80